

A nemek és az igenek

„A kréta / önmagát hátrahagy-
va / nyomul előre fekete táb-
lán / s elfogy / mire kész a vo-
nal.” A költő önpusztításának ezt
az aforizmáját írta **Eörsi István**
új kötete, **A nemek és az igenek**
elő, amely két évtized verseiből
ad válogatást, közöttük számos,
kötetben először közreadott alkotással.
Mint e sorok is mutatják,
a fanyar ironia és az ötletgaz-
dagság **együtt** határozza meg
mindenekelőtt költészetét. S mert
ez nála komoly költőj elszánt-
sággal találkozik, létrehozza a rá
annyira jellemző, önmarcangoló
és a világot sem kímélő grotesz-
ket.

Eörsi, amíg csak lehet, szinte
elhatározásszerűen tartózkodik
sebelnek nyílt megmutatásától.
Pedig hajlama a groteszkre min-
dig sebet jelez. Erre vallanak
jellegzetes portréi is, amelyekben
belül gyakran nem választható
külön a más modellről készült
alkotás az önarcképtől. Így lesz
költői telitalálat a Széchenyi
Döblingben ironiája: „**Örült va-
gyok, de annyira azért nem, /
hogy megengedjem magamnak a
józan / észjárás luxusát.**” Má-
sutt, mint József Attila-versében,
jobban elkülönülő, kettős portrét
rajzol. Így a végső, félelmetes
fintor is két sebet takar. „**Am
ha a magány késeivel játszom, /
mint egy leleményes tréfamester,
/ odafekszik halottaimhoz /
derűsen és kettészelt testtel.**”

A különös szellemi kalandok
és (olykor mikroszkopikus) meg-
figyelések a legmagasabbrendű
hangulatlírához is elvezetnek.
Egy szeptemberi pillanatot és
egy teljes életérzést például így
örökíti meg: „**lábad előtt a Duna
már / a tél felé folydogál, / de
nem sejti még, fény-eres.**” És
ahogy átvált az idő síkjára, így
hozza elének az elmúlást: „**Papi-**

**rodon egy balga légy / örömmel
dörzsöli össze két / elülső lábát, /
mintha csak / június volna még.
/ Bezzeg a bölcsebb nyárfa resz-
ket...**”

E versek mélységét, akár sze-
relmi lírájaét, s általában a lélek
feltárulkozását a költő mintha
sokallná. Így a Tamás rigmusaj-
ból ciklusban a groteszk nevetés
válik programmá. „**Csak virágon
élni a marha se bír, / meg kell
ma tanulni groteszkül...**”

Mire jó **Eörsi** esetében a gro-
teszk? Egyebek közt arra, hogy
bemutassa: minden lény elesett-
sége, megaláztatása — legyen szó
az emberről, egy felakasztott
macskáról, vagy akár egy általa
elpusztított féregről — az ő szé-
gyene. Hiszen világában nincs
külön ember és természet, jelkép
és valóság, hanem csak egy szu-
verén és nagyon keserű költői-
ség **egésze** van jelen. Világlátását
természetesen nem akarjuk vitat-
hatatlannak állítani (ez a roman-
tika korának lejártával amúgy
sem költői igény már), ám biz-
ton mondhatjuk: tévednek azok
a kritikusai, akik szerint **Eörsi-
nek** nem igazi műfaja a vers.
Mert a groteszknak — beláthat-
tuk — **Eörsinél** igenis megvan
a létjogosultsága. Ha pedig a költő
nem bírja már a torz nevetést,
úgyis levetkezik a lélek.

A kötet utolsó, „meztelen” köl-
teményei, éppen ezért korszak-
váltást jelenthetnek; talán úgy,
ahogy a Közökben ő maga meg-
fogalmazta: „**miért kell minden-
nek nekiütődnöm, / miért van-
nak az élek és szögletek, / miért
nem tudok átlépni a göröngyön,
/ közöket miért nem keresek? /
A bolygók s atomok közti közök-
ben / berendezkedhet a gondo-
lat...**” (Magvető)

Melczér Tibor